

VINO I VINOGRADARSTVO U POVIJESTI SLAVONIJE, SRIJEMA I BARANJE - ZBORNİK RADOVA ZNANSTVENOG SKUPA S MEĐUNARODNIM SUDJELOVANJEM (...), SLAVONSKI BROD – ERDUT, 2020., UREDIO MILAN VRBANUS, 632 STRANICE

Tijekom rujna 2017. godine (20. – 22. rujna) u suorganizaciji Hrvatskog instituta za povijest – Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje (dalje: Podružnice) i Erdutskih vinograda d.o.o. u Slavonskom Brodu i Erdutu organiziran je znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem VINO i vinogradarstvu u povijesti Slavonije, Srijema i Baranje, tri godine poslije krajem 2020. iz tiska je izašao zbornik radova s navedenog znanstvenog skupa. Urednik zbornika Milan Vrbanus potpisuje predgovor u kojem ukratko sintetizira dosadašnje spoznaje o vinu i vinogradarstvu u Slavoniji, Srijemu i Baranji, zatim u kratkim crtama prikazuje organizaciju znanstvenog skupa u suradnji Podružnice i Erdutskih vinograda. Na skupu su ukupno izložena 32 izlaganja, a uredništvo je prikupilo 26 znanstvenih članaka, koji su kronološki raspoređeni u objavljenom zborniku.

Josip Parat u članku »Antički pisani izvori o vinogradarstvu u južnoj Panoniji« donosi rijetke ali vrijedne izvore o uzgoju vinove loze i proizvodnji vina na području južne Panonije koje uklapa u širu sliku antičkog svijeta. Tijekom 1. i 2. stoljeća žitelji Panonije proizvodili su vino koje nije bilo kvalitetom na razini mediteranskih vina, no to su bitni i zanimljivi pisani izvori o počecima vinogradarstva u Panoniji. Jasna Šimić u članku »Najranija uporaba vina i počeci vinogradarstva u Slavoniji i Baranji« donosi uvodne informacije o počecima proizvodnje vina na području Mediterana. Na temelju arheoloških istraživanja predstavlja nastanak kulture pijenja vina tijekom željeznog doba na području današnje Slavonije i Baranje, vino se tada uglavnom kupovalo kao luksuzna roba od Grka. Ivana Artuković Župan u članku »Upotreba vina u rimskom pogrebnom ritualu – primjer paljevinske nekropole s Trga Ivane Brlić-Mažuranić u Slavonskom Brodu« donosi podatke o arheološkim istraživanjima na Trgu Ivane Brlić-Mažuranić u Slavonskom Brodu. Posebno je zanimljiv pronalazak paljevinskih grobova i inventara u njima, inventar omogućava uvid u ulogu vina u rimskim pogrebnim običajima.

Đura Hardi u članku »Torcular – jedan pomen vinske prese iz 1253. godine kao prilog istoriji vinarstva na tlu srednjovjekovnog Srema« donosi zanimljive podatke o prvom spomenu vinske prese na području srednjovjekovnog Srijema. Presa je stavljena u kontekst zaplijenjenog inventara koji je kontekstualiziran kao jedan od prvih spomena opreme za proizvodnju vina. Melina Rokai u članku »Proizvodnja srijemskog vina i daljinska trgovina njime u XV stoljeću« predstavlja srednjovjekovno vinogradarstvo i vinarstvo u Srijemu koje je značajnije napredovalo kada je kralj Bela IV. u Petrovaradin doveo redovnike iz Champagne. Srednjovjekovni feudinci su u potpunosti kontrolirali prodaju vina na svom području te su stoga ostvarivali značajnu dobit. Stanko Andrić u članku »*Vinum toto septentrione laudatissimum*: srijemsko vino u srednjem vijeku« predstavlja značajke i dosege srednjovjekovnog vina s padina Fruške gore koje je bilo najpoznatije i najznačajnije vino kontinentalnih dijelova Ugarsko-hrvatskog kraljevstva. Pohvalu ugledu srijemskom vinu dali su i brojni humanistički pisci tijekom 15. i 16. stoljeća. Marija Karbić u članku »Vinogradarstvo u srednjovjekovnoj Požeškoj županiji – Vrela i njihovo svjedočanstvo« analizira različite pisane izvore u kojima se govori o postojanju vinograda i proizvodnje vina u Požeškoj županiji. Na temelju analiziranih izvora autorica ukazuje na značaj koji su vinogradi imali u gospodarstvu svojih vlasnika. Danijel Jelaš u članku »Povijesni kontekst spomena vinograda u erdutske gradskoj listini iz 1403. godine« predstavlja najznačajniji srednjovjekovni dokument za erdutsko srednjovjekovlje. U članku kontekstualizira ustroj civilnih vlasti u Erdutu i donosi detalje o najstarijoj kupoprodaji vinograda u Erdutu.

Silvija Pisk u članku »*Ordo sancti Pauli primi eremitae* i vinogradarstvo u kasnosrednjovjekovnoj Slavoniji« predstavlja značaj pavlinskog reda u vinogradarstvu i proizvodnji vina. Pavlinima je vinogradarstvo i vinarstvo predstavljalo značajan izvor prihoda jer je vidljivo da su krčili šikare i na njihovim mjestima podizali nove vinograde.

Andelko Vlašić u članku »Vino i vinogradarstvo u Slavoniji i Srijemu za osmanske vladavine« predstavlja zanimljive podatke o razvoju vinogradarstva u Slavoniji i Srijemu za vrijeme osmanske

vladavine iako je islam branio proizvodnju i konzumaciju alkohola, no kršćansko stanovništvo je slobodno smjelo proizvoditi grožđe i vino ukoliko su plaćali propisani porez. Robert Skenderović u članku »Vinogradarstvo Hrvata u hrvatskom i ugarskom Podunavlju u vrijeme osmanske vlasti i u prvim desetljećima nakon Velikog bečkog rata« predstavlja ulogu Hrvata u očuvanju tradicije kultiviranje vinove loze i proizvodnje vina u hrvatskom i ugarskom Podunavlju. Milan Vrbanus u članku »Vinogradarstvo i vinarstvo u komorskoj Slavoniji u prvoj polovini 18. stoljeća« detaljno prikazuje napredak i razvoj vinogradarstva i vinarstva u komorskoj Slavoniji. Analizirajući komorske popise i uspoređujući ih društvenih uvjetima autor donosi zaključke o napretku proizvodnje vina na predstavljenim vlastelinstvima. Luka Marijanović u članku »Vinogradarstvo i vinarstvo Đakovačko-osječke nadbiskupije« predstavlja povijesni razvoj vinogradarstva i vinarstva na vlastelinstvu đakovačke biskupije, najveći razvoj vinogradarstvo doživljava u vrijeme biskupa Strossmayera koji je predodredio i današnji značaj đakovačkih vina. Vladan Gavrilović i Goran Vasin u članku »Vinska desetina manastira Bešenovo od 1772. do 1778. godine« predstavljaju značaj vinogradarstva Fruške gore na temelju analizirane vinske desetine manastira Bešenovo. Manastir na temelju stečenih povlastica ima pravo prikupljanja vinske desetine, koja je u predstavljenom periodu donosila manastiru između 50 i 70 % prihoda.

Jasminka Najcer Sabljak i Silvija Lučevnjak u članku »Od stola do dvora: crtice iz povijesti vinogradarstva i vinarstva u kontekstu baštine plemićkih obitelji istočne Hrvatske« predstavljaju kulturu proizvodnje, čuvanja i konzumiranja vina među slavonskim plemstvom od početka 18. stoljeća pa sve do Drugog svjetskog rata. Također je prikazan doprinos hrvatskom vinogradarstvu plemićke obitelji Turković hrvatskom vinogradarstvu u cjelini. Zlata Živaković-Kerže u članku »Stanje u vinogradarstvu Slavonije, Srijema i Baranje u drugoj polovici 19. stoljeća (Osvrt na pojavu i suzbijanje filokse)« prikazuje dolazak filokse na područje Slavonije, Srijema i Baranje, iako su u početku na navedenom području vinogradi bili sigurni bolest je u potpunosti uništila sve vinograde. U drugom dijelu rada autorica donosi prikaz obnove vinograda na američkoj podlozi. Branko Ostajmer u članku »Prvo srijemsko vinarsko dioničko društvo u Iloku« predstavlja značaj vinogradarstva i vinarska za tadašnju privredu. Taj značaj produbljuje se osnivanjem Prvog srijemskog vinarsko dioničkog društva u Iloku koje je u velikoj mjeri odredilo razvoj i napredak srijemskih vinogradara, vinara, a naravno i vina.

Nikola Cik u članku »Vinogradi u posjedu kućnih zadruga u Slavoniji i Podravini u drugoj polovini 19. stoljeća« uspoređuje vinograde u posjedu kućnih zadruga u Slavoniji i Podravini. Autor analizira kartografske podatke s pripadajućim popisima čestica. Članak predstavlja značajan i zanimljiv doprinos komparativnom promatranju stanja vinogradarstva u dvije susjedne regije. Karolina Lukač u članku »Vinogradarstvo u Brodskom brdu – razlike vinogradarskih običaja seljaka i gospode krajem 19. i početkom 20. stoljeća« prikazuje razlike u pristupu vinogradarstvu između seljaka i gospode. Imućnije gospoda je lakše i brže u obradi svojih vinograda primjenjivala nove tehnološke metode, dok su seljaci i dalje obradi vinograda pristupali zastarjelim načinom. Zajedničko im je bilo obilježavanje vinskih blagdana i svetkovina. Lidija Barišić Bogišić u članku »Vinogradarstvo i vina vukovarskog vlastelinstva – Očevidnik vina 1912. – 1914. godine« prikazuje stanje vukovarskog vinogradarstva i vinarstva početkom 20. stoljeća, zanimljiv je prikaz Očevidnika vina koji pokazuje prodaju i kupce vukovarskih vina u promatranom razdoblju. Mira Kolar-Dimitrijević u članku »Trgovina vinom na erdutskom vlastelinstvu između dva svjetska rata« donosi povijesni razvoj Erdutskog vlastelinstva pod upravom obitelji Adamovich i obitelji Cseh. Autorica rad priprema na temelju očuvane knjige prodaje vina između 1928. i 1935. godine. Na zanimljiv i jezgrovit način autorica upotpunjuje sliku o gospodarskom stanju na Erdutskom vlastelinstvu u promatranom periodu.

Suzana Leček i Ivica Šute u članku »Napori na podizanju vinogradarstva i vinarstva u Banovini Hrvatskoj (1939. – 1941.)« prikazuju gospodarske mjere koje su imale za cilj podizanje kvalitete uzgoja vinove loze i proizvodnje vina na seljačkim posjedima u vremenu Banovine Hrvatske. Značajan doprinos ovoj problematici dale su već djelujuće organizacije Hrvatske seljačke stranke u najvećoj mjeri Gospodarska sloga. Saša Senjan u članku »Odnos Komunističke partije Jugoslavije prema proizvodnji i konzumaciji vina: primjer Slavonije (1945. – 1952.)« prikazuje gospodarsku politiku Jugoslavije prema

vinogradarstvu i vinarstvu koje je imalo zadaću osnažiti gospodarstvo nove države, no problem je predstavljalo neumjereno uživanje u vinu i alkoholnim proizvodima.

Mislav Matišić i Luka Jakopčić u članku »Surduci i gatori – sociodemografska slika Baranje« prikazuju povezanost demografije i vinogradarstva u baranjskoj povijesti i sadašnjosti. Depopulacija Baranje tijekom 20. stoljeća onemogućila je veći razvoj vinogradarstva, vinarstva a time i turizma u današnjem vremenu. Marina Jemrić u članku »Vinski motivi u pjesništvu Ante Benešića« promatra Benešićeve tematske jedinice okrenute vinu, vinskim i vinogradarskim sastavnicama. Benešićev doprinos je značajan upoznavanju srijemsko – anakreontskog stila, a time u boljem poznavanja dosega hrvatske moderne. Anica Bilić u članku »Vinska karta u književnoj geografiji Slavonije, Srijema i Baranje« na zanimljiv način interpretira i predstavlja ostvaraje i dosege slavonskih pjesnika i književnika koji su ostavili zapise o vinogradarstvu i vinarstvu promatranog područja. Zapisi omogućavaju bolju i kvalitetniju kulturnu i književnu percepciju vinogradarstva Slavonije, Srijema i Baranje.

Na kraju zbornika nalaze se fotografije sa skupa, vjerujem da se većina sudionika (kao i autor prikaza) sjećaju lijepih druženja, kvalitetnih predavanja i konstruktivnih rasprava tijekom održavanja skupa. Zbornik *Vino i vinogradarstvo u povijesti Slavonije, Srijema i Baranje* u izdanju Podružnice i Erdutskih vinograda predstavlja kvalitetnu suradnju između ova dva različita poslovna subjekta no ujedinjena oko zajedničke i svima zanimljive teme. Posebne čestitke uredniku dr. sc. Milanu Vrbanusu na pripremi ovako vrijednog i voluminoznog zbornika.

Hrvoje PAVIĆ

ĐURO BENIĆ / MARIJA BENIĆ PENAVA, EKONOMSKA MISAO U STAROM I SREDNJEM VIJEKU, ZAGREB 2021., 481 STR.

Školska knjiga iz Zagreba nakladnik je osobito vrijedne teorijske knjige koja potvrđuje spoznanje da i ekonomske znanosti imaju svoju povijest. Riječ je o kapitalnom djelu kakvo do sada nije objavljeno ne samo u Republici Hrvatskoj nego i u susjednim državama bivše SFRJ.

Autori prof. dr. sc. Đuro Benić i prof. dr. sc. Marija Benić Penava su kroz ekonomsku misao utonuli u vremena staroga i srednjega vijeka kroz tadašnje prilike i donijeli putem intelektualnoga izazova dokaze kako mnogi ekonomski problemi, s kojima se i danas susrećemo i hrvamo, postajahu i u davnoj, davnoj prošlosti. Kroz ovu knjigu može se uočiti da su generacije i generacije prethodnika tražile odgovore na vječna pitanja gospodarstva. Tu se mogu naći mislioci (Konfucije i njegovi sljedbenici, Kautilje, Tiruvaluvara, Ksenofont, Platon, Aristotel, Marko Porcije Katon, braća Grahko, Marko Tulije Ciceron, nositelji srednjovjekovne islamske ekonomske misli, te kršćanske na temeljima učenja Augustina Aurelija, Tome Akvinskoga i drugih) koji su bili decenijama, pa i stoljećima ispred svoga doba, ali su tek kasniji vijekovi otkrivali njihovu veličinu u zaboravljenim prašnjavim knjigama ili rukopisima, koje je do tada malo tko čitao. Autori ove knjige otkrivaju provedenim analizama gotovo sve one koji su u razdobljima najstarije povijesti bili u samom vrhu gospodarske misli svoga vremena. Sadržajno se uočava da istraživanje povijesti ekonomske znanosti pomaže da se s povijesne distance odmjeri korisnost pojedinih koncepcija i zamisli iz prošlosti. Čitatelji ove vrijedne publikacije mogu uvidjeti koji su ekonomski mislioci uspijevali zaokupiti pozornost suvremenika, kojim sredstvima i kako su ih pridobivali za gospodarske akcije.

Knjigu su autori, logično povijesnim razdobljima, podijeli u dva dijela, i to: PRVI DIO *Ekonomska misao u starom vijeku* – 1. *Ekonomske ideje i misli u Bibliji* (3-18), 2. *Mezopotamija* (19-46), 3. *Kina* (47-60), 4. *Indija* (61-118), 5. *Grčka* (119-162) i 6. *Rim* (163-192); DRUGI DIO *Ekonomska misao u srednjem vijeku* – 7. *Islamska ekonomska misao* (193-282), 8. *Kršćanska ekonomska misao* (283-448). Knjiga na kraju ima *Dodatke*, i to: *Ukupno korištena literatura*, *Kazalo slika*, *Kazalo shema*, *Kazalo tablica* i *Kazalo imena*. Valja napomenuti da je knjiga *obogaćena dodatnim digitalnim sadržajem*.

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Tema broja / Topic

Izabrani primjeri poplava u srednjoj i
jugoistočnoj Europi (19. – 21. stoljeće)
Selected examples of floods in central and southeast Europe
(19th-21st century)

Volumen XVII. / Broj 17
Zagreb – Samobor 2021.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR – 10000 Zagreb
sites.google.com/site/ekoekohist/

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnik / Co-publisher:

Ekohistorijski laboratorij Centra za komparativnohistorijske i interkulturalne studije
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb, Hrvatska
www.ffzg.unizg.hr; <http://ckhis.ffzg.unizg.hr/>

Glavni i odgovorni urednik / Editor-in-chief:

Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Močanin,
Hrvoje Petrić, Drago Rokсандić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute, Žiga Zwitter

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Rokсандić – president/predsjednik (*Zagreb*), Daniel Barić (*Sorbonne-Paris, Francuska*), Marija Benić Penava (*Dubrovnik*), Slaven Bertoša (*Pula*), Zrinka Blažević (*Zagreb*), Tatjana Buklijaš (*Auckland, New Zealand*), Ljiljana Dobrovšak (*Zagreb*), Goran Đurđević (*Požega*), Josip Faričić (*Zadar*), Borna Fürst Bjeliš (*Zagreb*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Egidio Ivetic (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb*), Ivan Mirnik (*Zagreb*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb*), Hrvoje Petrić (*Zagreb*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordana Ravančić (*Zagreb*), Marko Šarić (*Zagreb*), Mladen Tomorad (*Zagreb*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Zagreb*), Frank Zelko (*Honolulu, SAD*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek*), Matija Zorn (*Ljubljana*), Ivana Žebec Šilj (*Zagreb*)

UDK oznake članaka / Article's UDC markups:

Ivica Zvonar

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić, Domagoj Tončinić

ISSN 1849-0190 (Online)

ISSN 1845-5867 (Tisak)

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2021.

Adresa uredništva / Mailing addresses:

Hrvoje Petrić (editor/urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: hrvoje.petric@ffzg.hr
ili Vinka Vošickog 5, HR-48000 Koprivnica

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti i obrazovanja RH

Print supported by Ministry of science and education of Republic of Croatia

Na naslovnici / Cover:

Poplavljeni Vukovar 1965. godine

Ekonomsku i ekohistoriju referiraju:

CAB Abstracts

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT – AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA

Društvo za hrvatsku
ekonomsku povijest
i ekohistoriju

Meridijani
IZDAVAČKA KUĆA

Tiskano u Hrvatskoj – prosinac, 2021.